

HMK MADDE 17'DE ARANAN TACİR OLMA ŞARTININ MİLLETLERARASI YETKİ ANLAŞMALARI BAKIMINDAN UYGULANMASI^(*)

Arş. Gör. **Murat Emre KEKÜLLÜOĞLU^(**)**

Öz

Türk hukukunda milletlerarası yetki anlaşmasına dair tek düzenleme Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un (MÖHUK) 47. maddesinde bulunmaktadır. Söz konusu madde milletlerarası yetki anlaşması ile yabancı devlet mahkemelerinin yetkilendirilmesini düzenlerken Türk mahkemelerinin yetkilendirilmesine ilişkin bir düzenleme içermemektedir. Bu sebeple Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları kanuni dayanağını, MÖHUK m.40'ın atfı ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 17 ve 18. maddelerinde bulmaktadır. Böylelikle yerel yetki anlaşmaları ve Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları aynı kanun hükümlerine tabi olmaktadır. Bu sonuç aynı zamanda bir milletlerarası yetki anlaşması ile yabancı devlet mahkemelerini yetkilendiren taraflarda tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı aranmazken; Türk mahkemelerini yetkilendiren taraflarda tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartının aranacağı anlamına gelmektedir. Bu durum birçok problemi beraberinde getirmekte ve adil olmayan birtakım sonuçlara yol açmaktadır. Çalışmamızda yerel yetki anlaşmalarının tarafları bakımından aranan tacir olma şartının milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulanması ile oluşan problemler ortaya çıkış sebepleri ile gözler önüne serilmeye çalışılacak ve ardından da bu problemlere yönelik çözüm önerileri sunulmaya gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler

Tacir Olma Şartı, Milletlerarası Yetki Anlaşması, Yetki Sözleşmesi, Tacir Sıfatına Uygulanacak Hukuk, Tacir.

THE APPLICATION OF THE REQUIREMENT OF BEING A MERCHANT UNDER ARTICLE 17 OF THE TURKISH CODE OF CIVIL PROCEDURE IN TERMS OF INTERNATIONAL JURISDICTION AGREEMENTS

Abstract

The only regulation in Turkish law regarding international jurisdiction agreements is found in Article 47 of the Law on Private International Law and Procedural Law (MÖHUK). While the said article regulates the authorization of foreign state courts through international jurisdiction agreements, it does not contain a regulation regarding the authorization of Turkish courts. For this reason, international jurisdiction agreements authorising Turkish courts find their legal basis in Articles 17 and 18 of the Code of Civil Procedure (HMK) by reference to Article 40 of the MÖHUK. Thus, local jurisdiction agreements and international jurisdiction agreements authorising Turkish courts are subject to the same legal provisions. This result also means that while the parties authorizing foreign state courts with an international jurisdiction agreement are not required to be merchants or public legal entities, the parties authorizing Turkish courts will be required to be merchants or public legal entities. This situation brings with it many problems and leads to some unfair results. In our study, we will try to reveal the problems that arise with the application of the condition of being a merchant, which is sought for the parties of the local jurisdiction agreements, in terms of international jurisdiction agreements, and then we will try to present solution suggestions for these problems.

^(*) [Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 15.08.2025 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 22.10.2025](#)
[DOI No: 10.54704/akdhfd.1764906](#)

^(**) Yeditepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı / İstanbul, Türkiye
[E-posta: murat.kekulluoglu@yeditepe.edu.tr](mailto:murat.kekulluoglu@yeditepe.edu.tr)
[Orcid: 0009-0005-0486-7466](https://orcid.org/0009-0005-0486-7466)

Keywords

The Condition of Being a Merchant, International Jurisdiction Agreement, Jurisdiction Agreement, The Law Applicable to the Title of Merchant, The Merchant.

Extended Summary

An international jurisdiction agreement is a legal institution where parties decide which state courts will resolve a legal dispute that has occurred or is likely to occur between them. The possibility and conditions of concluding an international jurisdiction agreement are regulated in Turkish law, but the legal provision that this possibility is based on may vary depending on a variable. This variable is whether the parties have authorised the courts of a foreign state or Turkish courts through an international jurisdiction agreement. If the parties have authorised the courts of a foreign state through an international jurisdiction agreement concluded between them, this authorisation is based on Article 47 of the Law on Private International Law and Procedural Law (MÖHUK), and if the parties have authorised Turkish courts through an international jurisdiction agreement concluded between them, this authorisation is based on Articles 17 and 18 of the Code of Civil Procedure (HMK).

The reason for this difference is that the only regulation in Turkish law regarding international jurisdiction agreements is Article 47 of the MÖHUK, which clearly regulates international jurisdiction agreements authorizing foreign state courts. Since there is no regulation regarding international jurisdiction agreements authorizing Turkish courts in Article 47 of the MÖHUK (and in any other provision of the MÖHUK), within the international jurisdiction system in effect in Turkish law, international jurisdiction agreements authorizing Turkish courts find their legal basis in Article 17/18 of the HMK, with reference to Article 40 of the MÖHUK.

To summarise, local jurisdiction agreements and international jurisdiction agreements authorising Turkish courts shall be subject to Article 17/18 of the HMK, whereas international jurisdiction agreements authorising foreign state courts shall be subject to Article 47 of the MÖHUK. Thus, the conditions for the prorogation and derogation effects of international jurisdiction agreements are regulated differently in Turkish law. In terms of comparative law, it is not possible to say that this is a common practice. When the laws of countries such as Switzerland, Germany and France are examined, it is seen that the conditions for the prorogation and derogation effects of international jurisdiction agreements are uniform. In fact, these results we have mentioned constitute the starting point of the problems we have analysed within the scope of our study.

Thus, the provisions that local jurisdiction agreements and international jurisdiction agreements authorizing Turkish courts are subject to in Turkish law are Article 17 and Article 18 of the Civil Procedure Code, and the validity conditions they are subject to are the same. However, it should be stated in advance that local jurisdiction agreements to which the same provisions of law apply and international jurisdiction agreements authorizing Turkish courts are legal institutions that are different from each other in terms of nature, function and purpose. For this reason, the application in question is problematic and brings with it many problems. In particular, the fact that the condition of being a merchant or a public legal entity, which is sought in the parties for the validity of local jurisdiction agreements, is also sought in the parties of international jurisdiction agreements authorizing Turkish courts leads to many unfair results. Such a practice places the non-merchant Turkish citizen in unfairly difficult situations and deprives him of the legal protection of the state of which he is a citizen. In fact, Article 17 of the HMK, which was introduced to protect persons who are considered to be legally weak against those who are considered to be in a legally strong position, such as merchants, fails to achieve this purpose when applied to international jurisdiction agreements authorising Turkish courts, and it can even be said that it leads us to the opposite conclusion. This is due to the fact that local jurisdiction agreements and international jurisdiction agreements authorising Turkish courts are qualitatively different legal institutions, although both are technically jurisdiction agreements. In the final part of the study, two different amendments to the law are proposed within the scope of two different solutions that are thought to eliminate these problems.

GİRİŞ

Milletlerarası yetki anlaşması, yabancı unsurlu bir hukuki uyumsuzlukta taraflara, aralarındaki bu uyumsuzluğu görme bakımından bir devletin mahkemelerine yetki kazandırma imkanı sağlayan bir hukuki kurumdur. Bir milletlerarası yetki anlaşmasının prorogasyon ve derogasyon olmak üzere iki etkisinden söz edilebilir. Prorogasyon etkisi, bir milletlerarası yetki anlaşması ile bir devletin mahkemelerine ilgili uyumsuzluğu görme bakımından yetki kazandırılmasını ifade ederken; derogasyon etkisi, bir milletlerarası yetki anlaşması ile yetkilendirilmiş devletin dışındaki devlet mahkemelerinin yetkisinin ortadan kaldırılmasını ifade eder. Türk hukukunda, karşılaştırmalı hukukta olduğunun aksine, milletlerarası yetki anlaşmasının prorogasyon ve derogasyon etkilerinin şartları birbirinden farklı düzenlenmiştir. Türk hukukundaki düzenlemelere göre gerçekten de, çalışmamızın içinde anlatılacak sebeplerle, taraflar aralarındaki uyumsuzluk bakımından bir milletlerarası yetki anlaşması ile eğer yabancı devlet mahkemelerini yetkilendirmek istiyorlarsa bu milletlerarası yetki anlaşmasının etki doğurabilmesi için gereken şartlar MÖHUK m 47’e; aynı taraflar eğer Türk mahkemelerini yetkilendirmek istiyorlarsa bu milletlerarası yetki anlaşmasının etki doğurabilmesi için gereken şartlar yerel yetki anlaşmalarını düzenleyen HMK m.17-18 hükümlerine tabi olacaktır. Böylelikle yerel yetki anlaşmalarının ihtiyaçları gözetilerek düzenlenen hükümler milletlerarası yetki anlaşmalarına da uygulanmakta ancak milletlerarası yetki anlaşmaları, yerel yetki anlaşmalarına nazaran nitelik ve amaç bakımından farklılıklar içerdiği için bu sonuç sakıncalı olmaktadır.

Esasen ortaya konan bu tablo, çalışmamız kapsamında incelenecek problemlerin de kaynağını teşkil etmektedir. Çünkü bu tablo bize, yerel yetki anlaşmalarının etki doğurabilmesi için taraflarda aranan tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarının taraflarında da aranacağını göstermektedir. Çalışmamız kapsamında tacir olma şartının milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulanmasının ortaya çıkardığı problemlere odaklanılacak ve ardından bu problemlere yönelik çözüm önerileri sunulacaktır.

Bu doğrultuda çalışmamız üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda yerel ve milletlerarası yetki anlaşmasını düzenleyen hükümler genel hatları ile incelenmiş; ikinci kısımda HMK m.17’de bulunan tacir olma şartı çeşitli yönlerden analiz edilmiş ve üçüncü ve son kısımda da tacir olma şartının milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulanmasının meydana getirdiği problemler ortaya konmuş, ardından da bu problemleri çözebileceği düşünülen iki farklı çözüm önerisi sunulmuştur.

I. TÜRK HUKUKU'NDA YEREL VE MİLLETLERARASI YETKİ ANLAŞMALARININ TABİ OLDUĞU HÜKÜMLER

Türk hukuk mevzuatında milletlerarası yetki anlaşması ile ilgili tek hüküm, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un (MÖHUK)¹ 47. maddesinde düzenlenmektedir. Bu madde açıkça yabancı devlet mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarını düzenlemekte, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına yönelik ise bir düzenleme ihtiva etmemektedir. Bu sebeple Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları kanuni dayanağını, MÖHUK m.40'ın atfı ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK)² 17 ve 18. maddelerinde bulur.³ Böylelikle yerel yetki anlaşmalarını düzenleyen hükümler Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları için de uygulanır. Ayrıca yabancı devlet mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları ile Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarının geçerlilik şartları birbirinden farklı hale gelir. O halde Türk hukukunda; yabancı devlet mahkemesini yetkilendiren bir milletlerarası yetki anlaşmasının taraflarında tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı aranmayacakken,⁴ Türk mahkemelerini yetkilendiren bir milletlerarası yetki anlaşmasının ve yerel yetki anlaşmalarının taraflarında tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı aranacaktır.⁵

İfade edilmesi gerekir ki, Türk hukukunda milletlerarası yetki anlaşmasının derogasyon ve prorogasyon etkilerinin⁶ bu şekilde farklı şartlara tabi kılınmış olması, karşılaştırmalı hukuk bakımından pek sık rastlanan bir yöntem değildir. Örnek olarak İsviçre hukukunda milletlerarası yetki anlaşmalarının her iki etkisi

¹ Kanun Numarası: 5718 Kabul Tarihi: 27.11.2007 RG: 12.12.2007/26728.

² Kanun Numarası: 6100 Kabul Tarihi: 12.01.2011 RG: 04.02.2011/27836.

³ Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk (Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları)*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020), 414; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2024), 528; Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim ve Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 598; Fügen Sargın, *Türk Milletlerarası Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2024), 378.

⁴ Y11.HD, 12.05.2024, E.2014/6547, K.2014/9040 numaralı karara konu olan olayda Yargıtay, taraflar yetki anlaşması ile yabancı bir devletin mahkemelerini yetkilendirmiş olmalarına rağmen yetki anlaşmasının geçerliliği bakımından tarafların tacir yahut kamu tüzel kişisi sıfatına sahip olmasını aramış, tarafların bu sıfatları haiz olmaması sebebi ile de ilgili yetki anlaşmasını kanaatimizce yerinde olmayarak geçersiz saymıştır. (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/11-hukuk-dairesi-e-2014-6547-k-2014-9040-t-12-5-2014>) (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

⁵ Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2024), 671; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (Ankara: Savaş Yayınevi, 2024), 82.

⁶ Prorogasyon etkisi, bir milletlerarası yetki anlaşması ile yetkilendirilen bir devletin mahkemelerinin milletlerarası yetki kazanmasını ifade ederken derogasyon etkisi ise bu devlet mahkemeleri dışındaki devlet mahkemelerinin milletlerarası yetkiyi kaybetmesini ifade eder. Cemal Şanlı, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023), 76. Bu sonuç, milletlerarası yetki anlaşmasının yetkilendirilen devlet mahkemesine kural olarak münhasır yetki bahşetmesinden kaynaklanır.

İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu’nda birlikte düzenleme alanı bulunmuştur ve tabi oldukları şartlar aynıdır.⁷ Almanya, Fransa ve Avusturya hukuklarında ise milletlerarası yetki anlaşmalarının her iki etkisine de yerel yetki anlaşması hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş; böylece bu iki etkinin şartları yine aynı kılınmıştır.⁸ Görüldüğü üzere zikredilen tüm bu ulusal hukuklarda milletlerarası yetki anlaşmalarının her iki etkisi için de aranan şartlar yeknesak bir hale getirilmiştir.

Hal böyle olmakla birlikte Türk hukukunda prorogasyon ve derogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının geçerliliğinin birbirinden farklı şartlara tabi kılınmış olunmasının esasen kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu düşünülmektedir.⁹ Çünkü 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu kabul edilmeden önce, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun¹⁰ 22. Maddesi, yabancı devlet mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanan MÖHUK’un 47. Maddesi ile genel olarak paraleldi ve problemler ortaya çıkaracak bir farklılık içermiyordu. Ne zamanki HMK kabul edildi ve yerel yetki anlaşmaları ve dolayısıyla da Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları için HMK m.17 ve 18’de daha ağır şartlar aranmaya başlandı, işte o vakit derogasyon ve prorogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının şartları da ciddi farklarla birbirinden ayrılmış oldu.¹¹ Kanaatimizce HMK m.17 ve 18 kaleme alınırken milletlerarası yetki anlaşmaları daha fazla göz önünde bulundurulabilirdi.

Ayrıca varılan bu sonuç ile görülmektedir ki Türk hukukunda milletlerarası karakterli yabancı unsurlu bir uyuşmazlıkta tarafların Türk mahkemelerini yetkilendirmeleri, yabancı bir devlet mahkemelerini yetkilendirmelerinden daha ağır şartlara tabi tutulmuştur. Çünkü bir yetki anlaşması yapılabilmesi için HMK m.17/18’de aranan şartlar, MÖHUK m.47’de aranan şartlara göre daha ağır ve katıdır.¹² Bu da milletlerarası yetki anlaşmalarının etkisi göz önünde bulundurulduğunda genel anlayış ile bağdaşmayan bir durumdur. Çünkü tarihsel sürece de bakıldığında devletlerin çekince ile baktıkları nokta yetkilerini kaybetmeleri hususudur. Uyuşmazlığı görmede yetki kazanılması ise bilakis istenen bir durum olmuştur.¹³ Ancak ortaya çıkan bu tablo bize göstermektedir ki Türk mahkemele-

⁷ Melis Avşar, *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisinin Belirlenmesinde Tarafların İrade Serbestisi*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 144, dn.213.

⁸ Avşar, *İrade Serbestisi*, 148, dn.223.

⁹ Avşar, *İrade Serbestisi*, 154.

¹⁰ Kanun Numarası: 1086 Kabul Tarihi: 18/6/1927 RG 2,3,4.07.1927/622, 623, 624.

¹¹ Avşar, *İrade Serbestisi*, 155.

¹² Berk Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), 125; Avşar, *İrade Serbestisi*, 152.

¹³ Avşar, *İrade Serbestisi*, 152, dn.230.

ri, yabancı unsurlu bir hukuki uyumsuzlukta yetki kazanmaktan çok kaybetmeyi istemekte ve tercih etmektedir.

Ayrıca peşinen belirtilmesi gerekir ki, yerel yetki anlaşmalarına ve Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına aynı hükümlerin uygulanıyor olması sakıncalı bir durumdur. Çünkü her ne kadar teknik olarak her ikisi de birer yetki anlaşması olsa da yerel yetki anlaşmaları ile milletlerarası yetki anlaşmaları işlev, nitelik ve amaç bakımından birbirinden farklı hukuki kurumlardır.¹⁴ Bu farklılıklara yakından bakmak durumun daha iyi izah edilmesini sağlayabilir.

Tarafların yerel yetki anlaşması akdederken göz önünde bulundurdıkları esas husus coğrafi yakınlıktır. Çünkü yerel yetki anlaşması hukuki kurumunun hizmet ettiği şey esasında yalnızca ülke içinde coğrafi olarak hangi mahkemelerin uyumsuzluğu görme hususunda yetkili olacağını kararlaştırılmasıdır. Ancak aynı ülke içinde coğrafi bakımdan hangi yer mahkemeleri uyumsuzluk bakımından yetkili olursa olsun, uygulanacak hukuk değişmeyecek ve prensip olarak her mahkeme tarafından aynı sonuca ulaşılması gerekecektir. Ancak bir milletlerarası yetki anlaşması söz konusu olduğu vakit tarafların esas belirledikleri husus dünya üzerinde hangi devlet mahkemelerinin uyumsuzluğu görmeye yetkili olacağını belirlemesidir. Coğrafi yakınlık, milletlerarası yetki anlaşması taraflarının yine göz önünde bulundurabileceği bir kıstas olsa da tarafların bundan daha önemli ve daha kritik bazı değişkenleri de düşünmeleri ve bunlara göre bir devletin mahkemelerine milletlerarası yetki kazandırmaları gerekir. Çünkü bu defa, yetkilendirilen devletlere göre, yargılama sonucunda verilecek hüküm de değişkenlik gösterebilecektir. En başta, ilgili hukuki uyumsuzluğa, yetkilendirilen devletin yargılama usulü kuralları uygulanacak ve dilekçelerin verilmesinden delillerin ikamesine kadar pek çok usulü prosedür bu devletin hukukuna göre işleyecektir. Bundan başka uyumsuzluğa uygulanacak hukuk, eğer taraflarca ayrıca belirlenmemiş ise yetkilendirilen devletin kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenecektir. Bu devletin mevcut doğrudan uygulanan kuralları, uyumsuzluğa sorgusuz sualsiz uygulanacak ve yargılama nihayetinde varılan sonuç, eğer yetkilendirilen devletin kamu düzeni anlayışı ile bağdaşmazsa bu devletin ilgili sonuca müdahalesi söz konusu olabilecektir. Böylece yetkilendirilen devletin kamu düzeni anlayışı da taraflar bakımından önem arz edecektir.¹⁵ Ayrıca yargılama sonucu verilen karara uygulanacak hukuki rejim de bu devletin tasarrufunda olacak; hüküm, yetkilendirilen devlette doğrudan icra ettirilebilecekken diğer devletlerde ilgili şartların varlığı halinde tenfiz kurumuna başvurulması suretiyle icraya konulabilecektir.¹⁶ Bundan başka; bir devlet mahkemelerinin adil olması yahut etkin bir yargılama

¹⁴ Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 126.

¹⁵ Sibel Özel, Mustafa Erkan ve Hatice Selin Pürselim, editörler, *MÖHUK'ta Reform* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 195.

¹⁶ Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 99.

yapıyor olması, yargılama hızı ya da avukatlık masrafları gibi kıstaslar da bir milletlerarası yetki anlaşması akdeden taraflarca göz önünde bulundurulabilecektir.¹⁷

İfade edildiği üzere, yabancı unsurlu yani milletlerarası karakterli bir uyuşmazlıkta taraflar bir milletlerarası yetki anlaşması ile Türk mahkemelerini yetkilendirmek istiyorlarsa, HMK m.17/18’de belirlenmiş olan şartlara uygun bir milletlerarası yetki anlaşması akdetmek durumundadır. Yani Türk hukukuna göre taraflar bir milletlerarası yetki anlaşması ile Türk mahkemelerini uyuşmazlığı görme bakımından yetkili kılmak istediklerinde; üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda ve yetkinin kesin olmadığı hallerde bunu yapabilecek, aynı zamanda ilgili anlaşmayı etki doğurması adına yazılı yapıp yetkili kıldıkları mahkemeyi veya mahkemeleri göstermeleri gerekecektir. Ayrıca aralarındaki uyuşmazlığın kaynaklandığı hukuki ilişkinin belirli ya da belirlenebilir olması ve tarafların kendilerinin de tacir yahut bir kamu tüzel kişisi olması gerekecektir.¹⁸ Bu şartlardan özellikle bazılarının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanması birçok sorunu beraberinde getirirse de sözleşmenin etki doğurabilmesi için taraflarda aranan tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı, belki de en problemli meseleyi oluşturmakta ve hakkaniyete uymayan birtakım sonuçların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Biz de çalışmamızın inceleme konusu kapsamında kanun koyucunun yerel yetki anlaşmalarının etki doğurabilmesi bakımından HMK m.17’de aradığı tacir olma şartının, hukukumuzda işlemekte olan milletlerarası yetki sistematığı uyarınca MÖHUK m.40’ın atfıyla Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanmasının oluşturduğu problemlere odaklanacağız.

II. HMK M.17’DE BULUNAN TACİR OLMA ŞARTI

A. GENEL OLARAK

HMK m.17’e göre yerel yetki anlaşmalarının ve (MÖHUK m.40’ın atfıyla yine aynı hükme göre) Türk mahkemesine yetki kazandıran milletlerarası yetki anlaşmalarının geçerli olabilmesi için bu sözleşmelerin taraflarının tacir yahut kamu tüzel kişisi sıfatına sahip olması gerekir.¹⁹ Kanun koyucunun kişi bakımından böylesine bir sınırlama getirmesinin amacı, tacir yahut kamu tüzel kişisi gibi hukuki ve ekonomik bakımdan güçlü kabul edilen kişiler karşısında bu sıfatları haiz olmayanları korumak, onların zor durumda kalmasını önlemektir.²⁰ Çünkü hukuken ve ekonomik olarak zayıf konumda olduğu kabul edilen bu kişiler, uygulamada

¹⁷ Şanlı, *Ticari Akitler*, 75.

¹⁸ Şanlı, Esen and Ataman-Fıganmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 530; Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 101; Avşar, *İrade Serbestisi*, 158.

¹⁹ Yetki sözleşmesinin iki tarafı da tacir ya da kamu tüzel kişisi olabileceği gibi bir taraf tacir öteki taraf kamu tüzel kişisi de olabilir.

²⁰ Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2014), 64, 65; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özokes, *Medeni Usul Hukuku*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 81.

tacirler yahut kamu tüzel kişileri ile akdettikleri sözleşmelerde, sözleşmedeki yetki şartını yeterince düşünmeye ya da gözden geçirmeye fırsat bulamamakta, hatta sözleşmede bir yetki şartı olduğunu dahi bilmeden sözleşmeyi imzalamaktadırlar ve böylece de esasında iradeleri olmaksızın bir mahkemeyi uyuşmazlık bakımından yetkili kılmış olmaktadır.²¹ İşte HMK m.17’de taraflar bakımından aranan tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartının getirilmekteki amacı, hukuki ve ekonomik bakımdan zayıf konumda olduğu kabul edilen bu kişilerin bu sebeple yaşayabilecekleri mağduriyetleri önlemektir. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak kabul edilen bu düzenleme²² usul hukukunun sosyal yönünün bir sonucudur.²³

Tacirlerin ve kamu tüzel kişilerinin kendi aralarında yapacakları yetki sözleşmelerine ise geçerlilik tanınmıştır. Hükmün gerekçesinde bunun sebebi olarak bu kişilerin birbirleri ile hukuken eşit konumda olması gösterilmektedir.²⁴ Bu kişiler arasında birbirine yetki şartı empoze edebilecek bir taraf yoktur. Ancak bu yaklaşımın öğretide eleştirildiği görülmektedir. Her tacirin birbirine her zaman eşit sayılamayacağı, örnek olarak küçük ölçekli bir ticari işletmeyi kendi adına işleten bir gerçek kişi tacir ile binlerce çalışanı ve birçok şubesi bulunan bir şirketin eşit müzakere gücüne sahip olamayacağı ifade edilmektedir.²⁵ Ayrıca benzer şekilde iki taraf tacir olsa dahi ekonomik bağımlılığın olduğu hukuki ilişkilerde de (acente ve müvekkili, franchise alan ve veren gibi) bağımlı olanın ötekine nazaran daha zayıf durumda bulunduğu işaret edilmektedir.²⁶ Ayrıca bir tacir ile kamu gücü ile donatılmış bir kamu tüzel kişisinin de her zaman hukuken eşit bir konumda olamayacağı belirtilmektedir. Özellikle kamu ihale mevzuatı gereği ihale sözleşmesi imza edilene kadarki geçen süreçte, idarenin ihale şartnameleri ile sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetme, gerekçe göstermeksizin ihaleyi iptal etme gibi üstün yetkilerle donatılmış olması, böyle bir senaryoda kamu tüzel kişisinin tacirden daha güçlü bir konumda olduğunu²⁷ ve yetki şartını dilediği gibi şekillendirebileceğini gösterir. Ancak başka bir görüş; tacirlerle kamu tüzel kişilerinin her zaman eşit konumda olamayabileceğini kabul etmekle beraber, önemli olanın yetki şartının hukuki anlamını kavrayabilmek olduğunu; tacirler (basiretli

²¹ Hülya Taş Korkmaz, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi’, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 8, Özel Sayı (2013): 1793.

²² Ozan Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 28, S.3 (2012): 240.

²³ Hakan Bilgeç, ‘Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi’ *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, S.3 (2021): 45.

²⁴ “... Tacirler veya kamu tüzel kişileri kendi aralarındaki hukuki ilişkilerde her ikisi de hukuken eşit konumda sayılabilirler. Buna karşılık, tacirler veya kamu tüzel kişileri, diğer bir gerçek kişiye göre, daha güçlü konumda bulunmaktadır...” (Kanunun Gereğinden) (<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c089/tbmm23089050ss0393.pdf>) Erişim Tarihi: 19.05.2025

²⁵ Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, 242.

²⁶ Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, 243.

²⁷ Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, 245.

bir iş insanı gibi davranma yükümlülüğü gereği) ve kamu tüzel kişilerinin yaptıkları yetki sözleşmesinin sonuçlarını öngörebileceklerinden bahisle kanun koyucunun getirdiği kişi şartına olumlu yaklaşmaktadır.²⁸

Ayrıca maddenin gerekçesinde de ifade edildiği üzere HMK m.17’deki kişi şartı ile beraber, tacir yahut kamu tüzel kişisi olmayanların kendi aralarında yapacakları yetki sözleşmeleri de geçersiz sayılmıştır.²⁹ Böylece bu sıfatları haiz olmayan iki tarafın aralarındaki uyuşmazlıkta yetkili mahkemeyi belirleyebilme imkanlarının elinden almış olması kanun koyucunun sözleşme özgürlüğüne bir müdahalesi olarak yorumlanabilir.³⁰ Çünkü böyle bir ihtimalde esasen hukuken korunmaya değer bir taraf bulunmamaktadır. Ancak bir diğer görüş sözleşme özgürlüğü ilkesinden yola çıkarak bu maddeye bir eleştiri getirilemeyeceğini ifade etmektedir. Çünkü yargılama hukuku, emredici hükümlerin hâkim olduğu ve devletin kamusal otoritesinin hissedildiği bir alandır ve sözleşme özgürlüğü prensibinin medeni ve borçlar hukukunda olduğu gibi geniş uygulanması beklenemeyecektir.³¹

HMK m.17 ile getirilen kişi şartının sebebiyet verdiği bir diğer sonuç ise, tacir yahut kamu tüzel kişisi sıfatlarını haiz olmadığı için avukat, noter, mali müşavir, özel muayene işleyen doktor, diş hekimi, veteriner, menajer, yönetmen ve mimar gibi serbest meslek mensuplarının işlerinden doğan uyuşmazlıklarında yetkili mahkemeyi belirleyemeyecek olmasıdır. Bu gibi meslek sahiplerinin işlerini yürütürken girdikleri hukuki ilişkilerde hem hukuken hem de ekonomik olarak tüketiciler gibi korunmaya muhtaç oldukları kolaylıkla savunulamayacaktır. Özellikle avukat, noter ve mali müşavir gibi belirli bir hukuki bilgi seviyesi gerektiren mesleklerde bu sonuç daha belirgin bir hal almaktadır. HMK m.17’nin kişi bakımından getirdiği sınırlamanın, bu sayılan ve benzeri meslek gruplarının yetkili mahkemeyi tayin etme imkanını ortadan kaldırması eleştiriye açıktır.³²

Ayrıca hukukumuzda yetki sözleşmesi akdetme imkanı her ne kadar yalnızca tacirler ve kamu tüzel kişilerine bahşedilmiş olsa da, HMK m.10 uyarınca sözleşmeden

²⁸ Deniz Meraklı Yayla, ‘Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili’ *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, Özel Sayı (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan) (2014): 1996, 1997. Ancak yazar böyle bir durumda tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yapılan yetki sözleşmeleri bakımından genel işlem şartlarına ilişkin sınırlamanın uygulanacağını ifade etmektedir.

²⁹ “... Ayrıca bu kapsamda belirtmek gerekir ki, tacirler veya kamu tüzel kişileri dışındaki diğer kimlerin, kendi aralarında yetki sözleşmesi yapmaları da kabul edilmemiştir.” (Gerekçe)

³⁰ Nilüfer Boran Güneysu, 5 *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, Özel Sayı (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan) (2014): 1074.

³¹ İbrahim Aşık, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi’, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.97 (2011): 23.

³² Ali Cem Budak, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi’, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi* 8, S.21 (2012/1): 9; Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, 248; Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 106.

doğan davalarda sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinin genel yetkili mahkemenin yanında ilave bir yetkisi bulunduğu için, tacir ve kamu tüzel kişileri dışındaki kişiler de aralarında sözleşmesel bir ilişkinin varlığı halinde, sözleşmenin ifa yerini belirleyerek bir anlamda olası bir uyumsuzluk durumunda yetkili mahkemeyi belirleyebilirler.³³ Bir diğer yönden de tacir ve kamu tüzel kişisi ile bu sıfatları haiz olmayanlar arasındaki sözleşmesel ilişkilerde, hukuken ve ekonomik bakımdan daha güçlü kabul edilen tacir ya da kamu tüzel kişisi, bu defa sözleşmenin ifa yerini ilişkideki gücüyle empoze ederek bir anlamda yine kendisine avantaj sağlayacak olan mahkemeye yetki kazandırmış olur. Bu zikredilen haller HMK m.17'nin amacını etkisiz hale getirmektedir.³⁴ Bundan sebep ki Alman Hukuku'nda sözleşmenin ifa yerini belirlemek sureti ile yetkili mahkemeyi belirleyebilme imkanı da yalnızca tacirler, kamu tüzel kişileri ve kamu hukuku özel mameleklerine bahşedilmiştir. Böylelikle Alman Medeni Usul Kanunu'ndaki, yetki sözleşmesinin yalnızca tacirler, kamu tüzel kişileri ve kamu hukuku özel mameleklerinin akdedebileceğine yönelik hükmün etkisi korunmuş, işlevsizleşmesi ve dolanılması önlenmiştir.³⁵ Bu sebeple Türk Hukuku'nda da benzer bir düzenlemeye gereksinim olduğu söylenebilir.

Akdedilen yetki sözleşmesinin, tarafların külli ve cüzi haleflerini bağlayıp bağlamadığı da incelenmesi gereken bir diğer meseledir. Bu husustaki problemlilik nokta, külli ve cüzi haleflerin de tacir ya da kamu tüzel kişisi olmaları gerekip gerekmediğidir. Burada sözleşen tarafların özgür iradesi ile konulan bir sözleşme hükmünün uygulanması ile 3. Kişinin esasen tarafı olmadığı bir sözleşme hükmü ile bağlı olmaması arasında bir menfaat dengesi kurulması gerekmektedir. Bu konuda bir görüş, yetki sözleşmesinin taraflarının külli ve cüzi haleflerinde tacir olma şartı aranmamasının HMK m.17'nin lafzına ve amacına aykırı bir uygulama olacağını ve kanun koyucun iradesi aşılarak tacir yahut kamu tüzel kişisi olmayan kimselerin yetki sözleşmesine taraf haline geleceğini belirtmektedir.³⁶ Bir diğer görüş ise ilgili 3. kişilerde tacir yahut kamu tüzel kişisi sıfatı aranmamasının, bu kişilerin normal şartlarda tarafı olamayacakları bir sözleşmeyi akdetmelerine olanak tanıdığı gerekçesi ile, sözleşmenin teşmil edeceği 3. kişilerin de tacir yahut kamu tüzel kişisi olmasını gerekli görmektedir.³⁷ Görüldüğü üzere bu 2 görüş de farklı gerekçeler ile de olsa aynı sonuca varmakta ve yetki sözleşmesinin tarafla-

³³ Osman Duran, 'Tarafların ifa yeri anlaşması yaparak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yetki Sözleşmesine İlişkin Hükümlerini Dolanmaları', *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 27, S.1 (2023): 41-42.

³⁴ Yavuz Alangoya, 'Medeni Usulün Amacı ve Sosyal Karakteri Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi' 'Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı V' 38.

³⁵ Aşık, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi', 26.

³⁶ Nur Bolayır, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmeleri' *İstanbul Barosu Dergisi* 85, S.5 (2011): 134; Meraklı Yayla, 'Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili', 2001.

³⁷ Abdurrahim Karslı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, (İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2024), 230.

rın külli ve cüzi haleflerini bağlayabilmesi için bu kişilerin de tacir yahut kamu tüzel kişisi olmasını aramaktadır. Bunların dışında bir diğer görüş, yetki sözleşmesinin tarafların külli ve cüzi halefleri bakımından, bu kişilerin de tacir yahut kamu tüzel kişisi olması gerekmeksizin bağlayıcı olduğunu, aksine bir çözümün maddi hukuk kökenli bir kurum olan halefiyet kavramı ile bağdaşmayacağını belirtmektedir.³⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bir kararında yetki sözleşmesinin, tarafların külli ve cüzi halefleri bakımından bağlayıcı olduğuna işaret ederken bu kişilerin ayrıca tacir olup olmadığını araştırmamıştır.³⁹

Kanaatimizce milletlerarası yetki sözleşmesinin 3. kişilere teşmilinde 3. kişilerin de tacir yahut kamu tüzel kişisi sıfatına sahip olması beklenmemelidir. Çünkü sözleşmeyi akdeden taraflar, bağımsızlığına ve tarafsızlığına güvendikleri bir devlet mahkemesini aralarındaki somut uyuşmazlık bakımından yetkili kılarlar ve sözleşme 3. kişiye teşmil etse bile bu en nihayetinde yine aynı uyuşmazlıktır. Tarafların külli ve cüzi haleflerinin tacir yahut kamu tüzel kişisi olmaması sebebi ile ilgili yetki sözleşmesini geçersiz kılmak, milletlerarası yetki sözleşmesinin ifade ettiği anlam ile bağdaşmamaktadır. Tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı seçtikleri devlet mahkemelerinde çözümlenmesi iradelerine saygı duyulmalı ve ortaya konulan bu irade, tarafların külli ve cüzi halefleri bakımından da bağlayıcılık arz etmelidir.

Tartışılması gereken bir diğer husus, tacir sıfatının zaman bakımından hangi anda bulunması gerektiğidir. Tacir sıfatının sözleşme akdedildiği anda bulunması gerektiği kabul edilmektedir. Bu doğrultuda sözleşmenin akit anında bulunmayan tacir sıfatının sonradan kazanılmasının sözleşmeyi geçerli hale getirmeyeceği gibi, benzer şekilde bu sıfatın sonradan kaybedilmesinin de sözleşmeyi geçersiz hale getirmeyeceği savunulmaktadır.⁴⁰

B. TACİR SIFATINA SAHİP OLARAK YETKİ ANLAŞMASINA TARAF OLABİLECEK KİŞİLER

HMK m.17 tacirlerin yetki sözleşmesinin tarafı olabileceğini belirtmekle beraber, kimlerin tacir sıfatını haiz olduğuna dair bir hüküm içermemektedir. Bu sebeple Türk Ticaret Kanunu’nun⁴¹ ilgili düzenlemelerine bakılması gerekecektir.⁴²

³⁸ Süha Tanrıver, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler’, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, Özel Sayı (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan) (2014): 468.

³⁹ Y. HGK, 18.05.2022, E.2019/177, K. 2022/676: “...Yetki sözleşmesi tarafların külli ve cüzi haleflerini de bağlayacağından alacaklı vekili tarafından başlatılan icra takibinde İstanbul İcra Daireleri yetkilidir. O hâlde borçlunun yetki itirazının reddi gerekir...” (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2019-177-k-2022-676-t-18-5-2022>) (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

⁴⁰ Aşık, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi’, 26; Boran Güneysu, “Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış”, 1074, dn.16.

⁴¹ Kanun Numarası: 6102 Kabul Tarihi: 13.01.2011 RG: 14.02.2011/27846.

⁴² Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, 247.

TTK m.12/1'e göre, bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir. Bir başka deyişle tacir sıfatının kazanılması için bir ticari işletmenin varlığı ve bu ticari işletmenin kısmen de olsa işletilmesi zorunlu ve yeterli unsurlardır.⁴³ Bu şartları taşıyan bir kişi tacir olarak kabul edilir ve HMK m.17'ye göre yetki sözleşmesi yapabilir. Eğer ki kişi; ticari işletmesini kurmakla beraber işletmeye başlamamış ancak ticari işletmesini kurup açtığını; sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmişse, TTK m.12/2'ye göre tacir sayılır. Kişisel durumları ya da yaptığı işlerin niteliği nedeniyle yahut meslek ve görevleri dolayısıyla, kanundan veya bir yargı kararından doğan bir yasağa aykırı bir şekilde ya da başka bir kişinin veya resmî bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay almadan bir ticari işletmeyi işleten kişi de TTK m.14/1'e göre tacir sayılır. Zikredilen bu iki grup kişiler kanun koyucu tarafından tacir olarak tanımlanmamış ise de tacir sayılmışlardır. Tacir sayılanların tacirlere tanınan haklardan yararlanacakları ve tacirlerin tabi olduğu yükümlülüklerden sorumlu olacakları kabul edilmektedir.⁴⁴ Bu nedenle hak ve yükümlülük bahsinde tacirden bir farkı bulunmayan ve tacir sayılan bu iki grubun da yetki sözleşmesinin tarafı olabileceği kabul edilmektedir.⁴⁵ Ancak kanaatimizce; bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş ancak ticari işletmesini işletmeye başlamamış olan kimsenin yetki sözleşmesi yapabileceğinin kabulü makul olsa da; kişisel durumları ya da yaptığı işlerin niteliği nedeniyle yahut meslek ve görevleri dolayısıyla, kanundan veya bir yargı kararından doğan bir yasağa aykırı bir şekilde ya da başka bir kişinin veya resmî bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay almadan bir ticari işletmeyi işleten kişinin yetki sözleşmesi akdedebilmesine izin verilmemesi gerekir. Halihazırda hakkında bulunan mevcut bir engele rağmen ticaretle uğraşan bir kişinin yetki sözleşmesi akdetmesine izin verilerek tacirlere tanınan bir haktan yararlandırılması kanaatimizce yerinde değildir. Hatta bu kişilerin tacir sayılıp tacir olmanın haklarından yararlandırılıyor olmaları dahi tartışmaya açık bir husus olup doktrinde de eleştirilmektedir.⁴⁶ Bu grubun birazdan inceleyeceğimiz tacir gibi sorumlu grubuna dahil edilmesi daha yerinde olabilirdi.

⁴³ Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya ve Füsün Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul: 12 Levha Yayıncılık, (2015), 258; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024), 129.

⁴⁴ Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, 260.

⁴⁵ Can, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir', 249; Derya Belgin Güneş, 'Yetki Sözleşmeleri', *İstanbul Barosu Dergisi* 86, S.5 (2012): 203; Güneysu, "Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış", 1076.

⁴⁶ Reha Poroy ve Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 164. Yazarlara göre kanun koyucunun bu tutumu yasağın ciddiyetine halel getirmektedir.

Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adı bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse ise iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur. Tacir gibi sorumlu olan kimseler, tacir olmanın haklarından faydalanamazken yükümlülüklerine ise tabi olmaktadır.⁴⁷ İyi niyetli 3. kişilere karşı sahte bir hukuki görünüş oluşturan kimseleri kanun koyucu bu şekilde cezalandırmıştır.⁴⁸ Bu gruba dahil olan kimselerin yetki sözleşmesinin tarafı olup olamayacağı meselesi doktrinde farklı görüşlerin ileri sürülmesine sebep olmuştur. Görüşlerden birine göre, tacir gibi sorumlu olanlar tacir olmanın haklarından yararlanamayacağı için, bir hak niteliğinde olan yetki sözleşmesi yapma olanağına da sahip olamayacaklardır.⁴⁹ Bir diğer görüş, tacir gibi sorumlu olanın aynı gerekçe ile yetki sözleşmesinde belirtilen mahkemede dava açamayacağını; ancak yetki sözleşmesinin karşı tarafının, tacir olması ve iyi niyetli olması şartı ile (karşı tarafın gerçekten tacir olmadığını bilmemek veya bilemeyecek durumda olmak) ilgili yerde dava açabileceğini ileri sürmektedir.⁵⁰ Böyle bir durumda tacir gibi sorumlu olanın kendisinin tacir olmadığı gerekçesi ile yetki sözleşmesinin geçersizliğini ileri sürmesi ise dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacaktır.⁵¹ Öte yandan bir diğer görüş, tacir gibi sorumlu olan kişinin davacı olduğu durumlarda yetki sözleşmesinin geçerli; tacir gibi sorumlu olan kişinin davalı olduğu durumlarda yetki sözleşmesinin geçersiz sayılması gerektiğini savunarak bu görüşlerden ayrılmaktadır.⁵² Bir diğer görüş, böyle hallerde her bir olay bakımından somut bir değerlendirme yapılarak bir sonuca ulaşılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre eğer tacir gibi sorumlu olan yetki sözleşmesi geçerli sayıldığında bir fayda sağlıyorsa sözleşme geçersiz; aksine bir sonuç söz konusu ise sözleşmenin geçerli sayılması gerekmektedir.⁵³

Bizim de katıldığımız görüş uyarınca tacir gibi sorumlu olanın yetki sözleşmesi ile belirtilen yerde dava açması halinde, davalı tacirin (iyi niyetli olması koşulu ile) ilk itirazı ile mahkeme yetkisizliğine hükmetmelidir. Ancak tacir gibi sorumlu olanın davalı olduğu durumda, tacir gibi sorumlu olanın ilk itirazı (yine davacı tacirin iyiniyetli olması koşulu ile) mahkemece dikkate alınmamalıdır. TTK m.12/3'ün tacir gibi sorumlu olan kişiler karşısında iyi niyetli üçüncü

⁴⁷ Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, 261.

⁴⁸ Bilgeç, 'Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi', 54.

⁴⁹ Güneş, 'Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış', 1077.

⁵⁰ Can, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir', 250; Oruç Hami Şener, *Ticari Uyuşmazlıklarda Ticaret Mahkemelerinin Görev Alanı ve Yetki Sözleşmesi*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 266.

⁵¹ Can, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir', 250-251.

⁵² Güneş, 'Yetki Sözleşmeleri', 203. Ancak kanaatimizce bu görüş, tacir gibi sorumlu olan kişinin lehine olup, kedisine bir avantaj sağladığından yerinde değildir.

⁵³ Bilgeç, 'Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi', 57.

kişileri koruma amacı karşısında, böyle bir yorumun daha uygun düştüğü kanaatindeyiz. Ayrıca tacir gibi sorumlu olan kimseler arasındaki yetki sözleşmeleri geçersiz sayılmalıdır.⁵⁴ Benzer şekilde tacir gibi sorumlu olan ile tacir olan ancak karşı tarafın bu durumunu bilen kimseler arasındaki yetki sözleşmeleri ise yine geçersiz addedilmelidir.

Gerçek kişi tacirler dışında kanun hükmü gereği (TTK m.16/1) tüzel kişi tacir statüsünde olan ticaret şirketleri,⁵⁵ ticari işletme işleten dernekler, ticari işletme işleten vakıflar ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da yetki sözleşmesinin tarafı olabilecektir. Ancak Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler ve gelirin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmayacağı için (TTK m.16/2) sayılan kişilerin bu hallerde yetki sözleşmesi akdedememeleri gerekir.

C. TACİR HER İŞİNDE YETKİ SÖZLEŞMESİNİN TARAFI OLABİLİR Mİ?

Tartışılması gereken bir başka husus, gerçek kişi tacirler bakımından, yetki sözleşmesi akdedebilmek için, salt tacir sıfatına sahip olmanın yeterli olup olmadığıdır. Eğer konuya kategorik bir bakış açısı ile yaklaşılacak olursa, tacir sıfatını haiz kişinin her türlü işinde yetki sözleşmesi akdedebileceği anlamı ortaya çıkar.⁵⁶ HMK m.17'nin lafzı da bizi bu yoruma götürmektedir. Ayrıca, yargıtay kararlarının da bu yönde olduğu belirtilmelidir.⁵⁷ Ancak aksi görüşler, tacir olan kişinin her türlü işinde yetki sözleşmesi akdedebilmesini ilgili kanun maddesinin amacı ile bağdaşmayan bir sonuç olarak görmektedir.⁵⁸ Çünkü salt tacir sıfatına sahip olmanın yetki sözleşmesi akdedebilmek için yeterli olduğu kabul edildiğinde, tacirin, ticari işletmesini ilgilendirmeyen adi işlerinde de yetki sözleşmesi yapabileceği anlamı ortaya çıkar. Bu sonucun tacir için adil bir yaklaşım olduğu söylenemez. Çünkü en nihayetinde, adi iş sahası da bulunan gerçek kişi tacir, bazı işlerinde de tüketici-

⁵⁴ Bilgeç, 'Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi', 57.

⁵⁵ Adi şirketlerde ise tacir sıfatı ortaklara ait olduğundan, adi şirket ortaklarının şirket ile ilgili işlemlerde yetki sözleşmesi akdedebilmeleri gerekir.

⁵⁶ Aşık, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi', 25; Bilgeç, 'Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi', 63.

⁵⁷ Yargıtay 12. H.D., E.2024/170 K.2024/5198 sayılı 22.05.2024 tarihli kararı, "Görüldüğü üzere, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile getirilen yeniliklerden bir tanesi de yetki sözleşmelerine ilişkin olup, yetki sözleşmesi düzenleyebilecek şahıslar sadece tacirler veya kamu tüzel kişileri olarak belirlenmiştir. Madde metninde tacirden anlatılmak istenen, işin ticari nitelikte olması değil, tarafların kanunlarda tacir olarak tanımlanan kişiler olmasıdır. Sözleşmenin konusunun ticari iş olması, gerçek kişilere yetki sözleşmesi yapma imkanı vermemektedir." (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2024-170-k-2024-5198-t-22-5-2024>) (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

⁵⁸ Can, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir', 256.

ci sıfatına sahip olmakta ve bu sıfatla birtakım sözleşmeler akdetmektedir. Ayrıca tacirin kanun tarafından kendisine yüklenen basiretli bir iş insanı gibi davranma yükümlülüğünün yalnızca ticari işletmesini ilgilendiren işlerle sınırlı olduğunun da belirtilmesi gerekir.⁵⁹ Bir başka deyişle tacirin, ticari işletmesini ilgilendirmeyen bir sözleşme akdederken, normalde tacir olmayan birinden hukuken bir farkı bulunmamaktadır. Bu sebeple bu gibi hallerde, tacirin de HMK m.17’nin getirdiği korumadan yararlanması gerekir. Maddenin amaçladığı korumayı gerçekleştirebilmesi, ancak bu şekilde yorumlanması ve uygulanması ile mümkün hale gelmektedir. Bu husustaki bir başka görüş de tacirin yalnızca ticari işlerinde yetki sözleşmesi akdebileceği yönündedir.⁶⁰ Ticari iş kavramı, ticari işletmeyi ilgilendiren iş kavramından daha geniş bir kavramdır. Türk Ticaret Kanunu’nun 3. maddesi, “Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.” demek sureti ile bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller dışında kanunda düzenlenmiş tüm hususları da ticari iş kavramının bünyesine dahil etmiştir. Bu görüş kabul edildiğinde, tacirin ticari işletmesini ilgilendirmeyen bir borcu için bir bono tanzim ettiğinde yahut da evini yangın rizikosuna karşı sigorta sözleşmesine konu ettiğinde kendisine yetkili mahkemeyi tayin etme imkanının tanınması gerekir ki; biraz önce ifade ettiğimiz gerekçeler ile bu sonuç adil olmayacaktır. Çünkü bahsini ettiğimiz durumlarda tacirin tacir sıfatını kullanarak bir işlem yapması söz konusu değildir. Bu sebeple bizim de katıldığımız görüş uyarınca tacirin yalnızca ticari işletmesini ilgilendiren uyuşmazlıklarda yetki sözleşmesi akdedebilmesi gerekir.⁶¹ HMK m.17 ile amaçlanan koruma, ancak madde bu şekilde yorumlanıp uygulandığında sağlanır.⁶²

Ancak yerel yetki anlaşmaları bakımından uygulanması gerektiğine katıldığımız bu yorumun milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından ne kadar yerinde olduğu tartışmaya açıktır. Çünkü bu yorum, HMK m.17’deki kişi şartına tabi olması sebebi ile milletlerarası alandaki yetki alanı sınırlanan Türk mahkemelerinin yetkilendirilebilmesini iyice zorlaştırabilir. Bu yorum esas alınırca, geçerli olabilmesi bakımından taraflarında tacir sıfatı aranan milletlerarası yetki anlaşmasının konu bakımından da tarafların ticari işletmesi ile ilgili bir uyuşmazlığı içermesi beklenecektir. Milletlerarası yetki anlaşmasının mahiyeti ile bağdaşmayan bu sonuç, bir milletlerarası yetki anlaşması ile Türk mahkemelerinin yetkilendirilebilmesini çok dar bir alana hapsedmiş olacaktır.

⁵⁹ Bilgeç, ‘Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi’, 46-47.

⁶⁰ Güneş, ‘Yetki Sözleşmeleri’, 202-203.

⁶¹ Can, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir’, 258; Şener, ‘Yetki Sözleşmesi’, 286; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer Ertan, ‘Ticari İşletme Hukuku’, 282; Mehmet Bahtiyar, ‘Ticari İşletme Hukuku’, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023), 134; Güneysu, ‘Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış’, 1079.

⁶² Bilgeç’e göre bir temel hakkı (sözleşme özgürlüğü) sınırlandıran HMK m.17’nin getirdiği sınırlamanın bu şekilde yorum yolu ile genişletilmesi isabetli değildir. Bilgeç, ‘Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi’, 63.

D. TACİR SIFATINA UYGULANACAK HUKUK

Türk mahkemelerine yetki kazandıran milletlerarası yetki anlaşmalarının taraflarının tacir ya da kamu tüzel kişisi olması gerekecektir. Ancak tarafların tacir ya da kamu tüzel kişisi sıfatını taşıyıp taşımadıklarının hangi hukuka göre tespit edileceği ayrı bir mesele teşkil etmektedir. Bu hususta kanunda bir hüküm bulunmaması olup çeşitli görüşler ileri sürülebilir. Öncelikle bu hukuki statülerin mevcudiyeti konusunda hâkimin hukukuna (lex fori) bakılarak karar verilmesi savunulabilir. Ancak bu durumda bazı anlamlı olmayan durumların yaşanması mümkün olabilir. Örnek olarak kendi devletinin hukukuna göre tacir olan biri, Türk hukukuna göre tacir olmadığı için akdettiği milletlerarası yetki anlaşması hükümsüzlük yaptırımı ile karşılaşabilir.⁶³ Bu durum da halihazırda kişi şartı ile sınırlanmış olan taraf iradesinin daha da sınırlanmasına ve böylelikle milletlerarası alanda Türk mahkemelerinin yetkilendirilmesinin iyice zorlaşmasına sebebiyet verebilecektir. Milletlerarası alanda taraflar adaletine güven duydukları bir devletin mahkemelerine uyuşmazlığı çözme bakımından yetki kazandırdıkları için, böyle bir sebepten ötürü anlaşmayı geçersiz kılmak hakkaniyetli olmaktan uzak olacak, taraf iradesini kesintiye uğratabacak ve sözleşme özgürlüğüne aşırıya kaçan bir müdahale olacaktır. Hem zaten tacir olma şartının zayıf tarafın korunması amacıyla getirildiği düşünüldüğünde, kendi hukukuna göre tacir sıfatını haiz olan birinin artık hukuken korunmaya ihtiyaç duyduğu da kolaylıkla savunulamayacaktır.⁶⁴ Ancak Türk hukukunun tacir sıfatını bahsetmediği bir kişinin kendi hukukuna göre tacir olsa dahi Türk hukuku standartlarında korunmaya muhtaç olmaya devam edeceği ve bu sebeple de yetki sözleşmesi akdetmesine izin verilmeyeceği de ileri sürülebilir. Bu konudaki bir diğer görüş, tarafların tacir ya da kamu tüzel kişisi olup olmadıklarını belirlerken, hukuki ilişkinin esasına uygulanacak maddi hukukun (lex causea) esas alınmasıdır.⁶⁵ Ancak kanaatimizce bu görüşün benimsenmesi de benzer bir tehlikeyi beraberinde getirmektedir. Bu halde de hukuki ilişkinin esasına uygulanacak maddi hukuka göre tacir olmayan ancak Türk hukukuna göre tacir olan birinin tarafı olduğu yetki sözleşmesinin hükümsüz sayılması gerekecektir ki, yukarıda belirtilen gerekçeler uyarınca bu adil ve anlamlı bir sonuç olmayacaktır. Bu hususta bir diğer görüş, herhangi bir devletin hukukuna göre tacir statüsünü haiz olan birinin, tacir olma şartını sağlayacağı ve böylece de Türk mahkemelerine yetki veren bir milletlerarası yetki anlaşması akdedebileceği yönündedir.⁶⁶ Bizim de katıldığımız bu görüşün uygulanması sayesinde bu hususta olabildiğince yetki anlaşmalarını ayakta tutacak olan bir

⁶³ Avşar, *İrade Serbestisi*, 162.

⁶⁴ Avşar, *İrade Serbestisi*, 163.

⁶⁵ Meraklı Yayla, 'Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili', 1998.

⁶⁶ Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 531; Avşar, *İrade Serbestisi*, 163; Burcu İrge Erdoğan, *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021) 217.

yaklaşım benimsenmiş olacak ve mümkün mertebe taraf iradelerinin etki doğurabilmesi sağlanmış olacaktır. Böylelikle Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarının uygulama alanını iyice sınırlandırmış ve daraltmış olan HMK m.17’nin taraf iradelerini daha da kesintiye uğratmasına izin verilmemiş olabilecektir. Hem bu sonuç, taraf iradelerini yansıtan sözleşmelerin mümkün oldukça muhafaza edilmesi prensibine de uygun olacaktır.

E. YETKİ ANLAŞMASININ TARAFLARI BAKIMINDAN GETİRİLEN SINIRLAMALARIN KARŞILAŞTIRMALI HUKUK BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yetki sözleşmesinin tarafları bakımından getirilen sınırlamalar karşılaştırmalı hukuk bakımından da incelenmelidir. Alman Medeni Usul Kanunu da HMK’na benzer şekilde, yetki sözleşmesinin yalnızca tacirler, kamu tüzel kişileri ve kamu hukukuna ilişkin özel mamelekler tarafından yapılabileceğini hükme bağlamıştır.⁶⁷ Ancak bizim hukukumuzdan farklı olarak; tacir, kamu tüzel kişisi ve kamu hukukuna ilişkin özel mamelekler dışındaki kimselerin yetki sözleşmesi yapabilme imkanını tamamen ortadan kaldırmayarak bazı durumlarda yetki sözleşmesinin tarafı olabilme imkanını kendilerine tanımıştır. Taraflardan biri için yurt içinde genel yetkili bir mahkeme yoksa, davalı sözleşme akdedildikten sonra yerleşim yerini ya da mutat meskenini kanunun tanıdığı alanın dışına taşırsa ya da davalının dava açıldığı vakit yerleşim yeri ya da mutat meskeni belli değilse; tacirler ve kamu tüzel kişileri dışındaki kişiler de yetki sözleşmesi akdedebilecektir. Ayrıca yetki sözleşmesi, uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra akdediliyorsa kişi şartı yine uygulanmamaktadır.⁶⁸

İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda ise tacirler ve kamu tüzel kişileri olarak kişi bazlı bir sınırlamaya gidilmemiş,⁶⁹ hukuken korunmaya muhtaç olduğu varsayılan belli başlı grupların korunmasına yönelik bir yöntem benimsenmiştir. Bu gruplar ise sırasıyla tüketiciler, bir konut ya da işyerinin kiracısı ya da kiraya vereni, tarımsal çiftlik kiralalarında çiftçiler ve iş arayan kişi ya da halihazırda çalışan işçiler olarak sayılmıştır.⁷⁰ İsviçre Medeni Usul Kanununun ilgili hükmüne göre, bu sayılan kimselerin bu sıfatları ile girdikleri sözleşme ilişkilerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, uyuşmazlığın çıkmasından önce yapılacak yetki sözleşmesi bu kimseler bakımından hükümsüz olacaktır. Uyuşmazlık çıktıktan sonra ise yetki sözleşmesinin tarafları bakımından herhangi bir sınır, aynı Alman Hukuku’nda olduğu gibi öngörülmemiştir.⁷¹ Bunun sebebi olarak ise, uyuşmazlık meydana geldikten sonra hukuken zayıf sayılan tarafın artık daha dikkatli ve özenli olacağı ve ayrıca bu

⁶⁷ Alman Medeni Usul Kanunu, Zivilprozessordnung (ZPO) m.38/1 (Ulaşılan İnternet Linki: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html#BJNR005330950BJNE150200301> Erişim Tarihi: 17.05.2025)

⁶⁸ ZPO m.38/2 ve 38/3; Aşık, ‘Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi’, 24-25.

⁶⁹ İsviçre Medeni Usul Kanunu m.17 (Ulaşılan İnternet Linki: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/en> (Erişim Tarihi: 17.05.2025)

⁷⁰ İsviçre Medeni Usul Kanunu m.35/1

⁷¹ İsviçre Medeni Usul Kanunu m.35/2

aşamadan sonra karşı tarafın kendisine bir yetki şartı empoze etme gücünün kalma-
yacağı gösterilmektedir.⁷² Ayrıca dikkatin çekilmesi gereken bir diğer husus da yet-
ki sözleşmesinin, şartlara uyulmadığında, yalnızca hukuken korunmaya çalışılan
bu kimseler için hükümsüz sayılmasıdır. Yani ilgili yetki şartının hükümsüzlüğünü
yalnızca hukuken korunmaya değer olduğu kabul edilen bu grup kimseler ileri
sürebilir, karşı taraf ise ileri süremez.⁷³ Böylelikle bu kimseler ister yetki anlaşması
ile yetkilendirilen mahkemede isterse de kanunen yetkili olan mahkemelerde dava
ikame edebilecek, karşı taraf ise yalnızca kanunen yetkili mahkemede dava aç-
abilecek, yetki sözleşmesi ile yetkilendirilen mahkemede dava açtığı davalının
yetki itirazı ile karşılaştığı vakit davası usulden reddedilecektir.⁷⁴

Fransız hukukunda da yalnızca tacirlerin yetki anlaşması yapabileceği hü-
küm altına alınmıştır.⁷⁵ Fransa Medeni Usul Kanunu'nun ilgili hükmüne göre, tac-
ir sıfatını haiz olmayan kişilerin akdettiği yetki sözleşmeleri geçersiz sayılmıştır.
Fransa mahkemelerinin kararlarında milletlerarası nitelik arz eden uyuşmazlık-
larda bu sınırlamanın uygulanmaması esası benimsenmiştir.⁷⁶

Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında yürürlükte olan Brüksel 1 Bis
Tüzüğü'nde de yetki anlaşmalarının geçerliliğinin şartları açıklanırken taraflar
bakımından bir kişi şartı öngörülmemiştir. Ancak tüzüğe göre yetkinin münhasır
olduğu hallerde yetki sözleşmesi akdedilemediğinden ve yine tüzüğe göre sigor-
ta, iş ve tüketici sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda tüzük tarafından belir-
lenen mahkemelerin yetkisi münhasır nitelik arz ettiğinden⁷⁷ bu sözleşmelerden
doğan uyuşmazlıklarda yetki sözleşmesi yapılamayacaktır.⁷⁸ Böylece Brüksel 1
Bis Tüzüğü HMK gibi genel bir kişi yasağı koymak yerine, hukuken korunmaya
muhtaç olduğu kabul edilen kişi gruplarına yönelik özel koruyu hükümler sevk
etmiş olmaktadır. Ancak Tüzük; sigorta, iş ve tüketici sözleşmelerinden doğan
uyuşmazlıklarda yetki sözleşmesi yapma imkanını tamamen ortadan kaldırmış da
değildir. Tüzük tarafından sayılan belirli hallerde, zikredilen gruptaki kimselerin
de yetki sözleşmesi akdetme imkanı olmaktadır.⁷⁹

⁷² Budak, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi', 10.

⁷³ Budak, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi', 11.

⁷⁴ Budak, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi', 11. Yazara göre hükümsüzlüğü
bu şekilde uygulamayıp taraflarından biri tacir olan fakat diğer tarafı tacir olmayan yetki sözleş-
melerini her iki taraf bakımından da kesin hükümsüz saymak HMK m.17'nin güttüğü amaç ile
bağdaşmayacaktır.

⁷⁵ Fransa Medeni Usul Kanunu m.48 (Ulaşılan internet linki: <https://french-business-law.com/french-legislation/legitext000006070716-french-code-of-civil-procedure/page/5/> Erişim Tarihi: 17.05.2025)

⁷⁶ Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 105.

⁷⁷ Brüksel 1 Bis Tüzüğü m.24 (Ulaşılan İnternet Linki: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj/eng> Erişim Tarihi: 17.05.2025)

⁷⁸ Zeynep Özgenç, 'Brüksel 1 Bis Tüzüğü Uyarınca Yetki Anlaşmalarının Geçerliliği', *Public and Private International Law Bulletin* 37, S.2 (2017): 658.

⁷⁹ Bu haller için bakınız; Sigorta Sözleşmeleri için Brüksel 1 Bis m.15; Tüketici sözleşmeleri için
Brüksel 1 Bis Tüzüğü m.19; İş sözleşmeleri için Brüksel 1 Bis Tüzüğü m. 23.

III. HMK M.17’DEKİ TACİR OLMA ŞARTININ MİLLETLERARASI YETKİ ANLAŞMALARI BAKIMINDAN UYGULANMASI İLE OLUŞAN PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. PROBLEMLER

Yerel yetki anlaşmasının etki doğurabilmesi adına HMK m.17’nin sözleşmenin taraflarında aradığı tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından da arandığında hakkaniyete uymayan birçok problemlili durum meydana gelmektedir. Bu durumların en başında, sözleşmede hukuken zayıf konumda olduğu kabul edilen kişileri korumak amacıyla getirilen HMK m.17’nin, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulandığında bu amacı gerçekleştirememesi gelmektedir. Örnek olarak, tarafların tacir yahut kamu tüzel kişisi olmadığı yabancı unsurlu bir hukuki uyumsuzluk olduğunu varsayalım. Bu tarafların aralarındaki uyumsuzluk bakımından Türk mahkemelerini bir milletlerarası yetki anlaşması ile yetkili kılmak istediklerini ve HMK m.17/18’de geçerli bir milletlerarası yetki anlaşması için sayılan gerekli diğer tüm şartların da sağlandığını kabul edelim. Türk hukukundaki mevcut hukuki düzenlemelere göre; bu taraflar MÖHUK m.47 sayesinde Türkiye hariç dünya üzerindeki tüm devletlerin mahkemelerini aralarındaki ilgili uyumsuzluk bakımından yetkilendirebilecek, Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK)⁸⁰ düzenlemeleri sayesinde dünya üzerindeki herhangi bir tahkim heyetini yine aralarındaki ilgili uyumsuzluk bakımından yetkili kılabilir, ancak Türkiye devleti mahkemelerini ise aralarındaki ilgili uyumsuzluk bakımından asla yetkilendiremeyeceklerdir.⁸¹ Bunun sebebi ise tarafların HMK m.17’de aranan kişi şartını sağlamamaları, tarafların tacir yahut kamu tüzel kişisi olmamasıdır.⁸² Bu senaryoda, Türk hukukuna göre, tarafların aralarındaki uyumsuzluk bakımından yeryüzünde yetkili kılamayacakları tek bir devlet mahkemesi vardır, o da Türkiye devleti mahkemeleridir.

Bu sonuçlar, uyumsuzluğun taraflarından birisinin Türk vatandaşı, diğerinin ise tacir olan yabancı bir devlet vatandaşı olduğu ihtimalinde daha da olumsuz bir hal almaktadır. Çünkü tacir olmayan Türk vatandaşı, karşı taraf kabul etse dahi, vatandaşı olduğu kendi devletinin mahkemelerini uyumsuzluk bakımından yetkili kılamayacaktır. Bir vatandaşın, bu şekilde haksız ve makul bir gerekçe olmadan kendi

⁸⁰ Kanun Numarası: 4686 Kabul Tarihi: 21.06.2001 RG: 05.07.2011/24453.

⁸¹ Sargin, *Milletlerarası Usul Hukuku*, 379, 380; Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 109-110; Avşar, *İrade Serbestisi*, 165-166; İrge Erdoğan, *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları*, 226; Ceyda Süral, 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi' *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 26, S.100 (2012): 193; Meraklı Yayla, 'Yabancılık Unsuru Taşınan Uyumsuzluklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili', 1991.

⁸² Böylelikle aynı sebeplerle Türk bir avukat yabancı müvekkili ile ya da özel muayene sahibi Türk bir hekim yabancı hastası ile girdiği hukuki ilişkiden doğabilecek olası uyumsuzluklarda Türk mahkemelerini yetkili kılamayacaktır. Bkz: Demirkol, 106.

devletinin hukuki himayesinden yoksun bırakılıyor olması, kabul edilebilecek bir sonuç olmamaktadır. Esasında sözleşmelerdeki zayıf tarafın korunması gibi faydalı bir amaç güden HMK m.17; Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulandığında, amaçlananın tersi bir sonucu işte bu şekilde meydana getirmektedir. Çünkü örneğimizdeki Türk vatandaşı, tacir sıfatına sahip olmadığı için, içinde bulunduğu yabancı unsurlu uyuşmazlıkta, vatandaşı olduğu Türkiye devletinin mahkemelerini yetkilendirememektedir. Halbuki bu Türk vatandaşı, tacir olsaydı, Türk mahkemelerini yetkilendirebilecekti. Böylelikle tacir olmayan Türk vatandaşı korunamamakla kalmayıp, kendisinin Türk mahkemelerini yetkilendirmesine izin verilmeyerek daha da dezavantajlı bir konuma itilmekte; tacir olan Türk vatandaşının ise Türk mahkemelerini yetkilendirmesine izin verilerek kendisine ilave bir ayrıcalık tanınmış olmaktadır. İşte böylelikle HMK m.17, yerel yetki anlaşmaları bakımından koruduğu zayıf tarafı, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından koruyamamış olmakta, aksine, zaten hukuken herhangi bir korumaya ihtiyacının olmadığını kabul ettiğimiz taciri korumuş olmaktadır. Bu da HMK m.17/18 hükümlerinin düzenlenme amacıyla tam tersi bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

HMK m.17’de aranan kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulanması ile meydana gelebilecek bir diğer problem, yine aynı örnek çerçevesinde varsayılan uyuşmazlık bakımından, dünya üzerinde yetkili olabilecek bir devlet mahkemesinin bulunamaması riskidir. Çünkü HMK m.17’deki kişi şartının sağlanmadığı gerekçesiyle etki doğurmasına izin vermediğimiz ilgili milletlerarası yetki anlaşması, başka devletlerin hukuklarına göre etkisini doğurabilir ve bu devletlerin mahkemeleri ilgili milletlerarası yetki anlaşması uyarınca kendilerini uyuşmazlık bakımından yetkisiz görebilir. Zira milletlerarası yetki anlaşmalarının prorogasyon ve derogasyon etkilerinin şartlarını her devlet kendi hukukunda kendi düzenler. Böylelikle Türk hukukunda kişi şartını sağlamaması sebebiyle Türk mahkemeleri lehine prorogasyon etkisini gösteremeyen ilgili milletlerarası yetki anlaşması, başka devletlerin hukuklarına göre bu devletlerin mahkemeleri aleyhine derogasyon etkisini gösterebilir.⁸³

İfade ettiğimiz bu hususlar; HMK m.17’de aranan kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulandığında oluşabilecek muhtemel problemleri ortaya koymakta, böyle bir uygulama yapıldığında tacir olmayan tarafın içine düşebileceği adaletsiz ve dezavantajlı durumları gözler önüne sermektedir. Tacir olmayan tarafın aleyhine oluşan bu sonuç, esasında tacir olmayan tarafı korumak amacıyla getirilen bir kanuni düzenlenmenin uygulanması ile meydana gelmektedir. Yerel yetki anlaşmaları bakımından zayıf tarafı koruyan bu düzenleme, milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulandığında aynı sonuca ulaşamamakta, zayıf tarafı koruyamamaktadır. Bunun da esas

⁸³ Avşar, 166.

sebebi, yukarıda ifade edildiği üzere, her ne kadar ikisi de teknik olarak birer yetki anlaşması olsa da yerel yetki anlaşması ile milletlerarası yetki anlaşmasının işlev, nitelik ve amaç bakımından birbirinden çok farklı iki hukuki kurum olmasıdır.⁸⁴

B. BU PROBLEMLERİN ÇÖZÜLEBİLMESİ İÇİN YAPILABİLECEKLER

1. Genel Olarak

Çalışma boyunca tüm bu ifade edilenlerden sonra öncelikle vurgulanması gereken; HMK m.17’deki yerel yetki anlaşmaları için getirilmiş olan kişi şartının, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulanmaması gerektiğidir. Ancak yukarıda söylendiği gibi, bu sonuç hukukumuzda işlemekte olan milletlerarası yetki sistematiği düşünüldüğünde kaçınılmaz olmaktadır. Bu sebeple kanunda bir değişiklik yapılması zarureti doğmuş bulunmaktadır.⁸⁵ Tarafımızca bu doğrultuda iki farklı çözüm önerisi sunulacak olup; bu çözümlerden birisi benimsendiği takdirde, HMK m.17’de aranan kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulandığında ortaya çıkan problemlerin çözülebileceği düşünülmektedir.

2. Çözüm Önerisi 1 - MÖHUK m.47’de Değişiklik Yapılması

Bu çözüm önerisi, Türk mahkemelerini yetkilendiren prorogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının da, Türk mahkemelerinin yetkisini ortadan kaldıran derogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmaları ile aynı madde içerisinde düzenlenmesini öngörmektedir.⁸⁶ Böylelikle; prorogasyon ve derogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının şartları, tıpkı karşılaştırmalı hukukta olduğu gibi yeknesak bir hale getirilmiş olacak ve artık Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları için HMK m.17’de aranan kişi şartının aranmasına gerek kalmamış olacaktır. Bu sonuç da biraz önce HMK m.17’deki kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanması sebebiyle oluştuğu ifade edilen tüm problemlerin ortadan kalkmasını ve çözülmesini sağlayacaktır. Bunun için, MÖHUK m.47’nin ilgili kısmına, ‘... ya da bir Türk mahkemesinde...’ ifadesinin eklenmesi yeterli olacaktır. Yani bu çözüm önerisi doğrultusunda; MÖHUK m.47’nin ilgili kısmı, şu şekilde olmalıdır:

*“Yer itibariyle yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyumsuzluğun yabancı bir devletin mahkemesinde **ya da bir Türk mahkemesinde** görülmesi konusunda anlaşabilirler. ...”⁸⁷*

⁸⁴ Bkz. 1.Bölüm; Demirkol, *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*, 124; Avşar, *İrade Serbestisi*, 149.

⁸⁵ Avşar, *İrade Serbestisi*, 166.

⁸⁶ Avşar, *İrade Serbestisi*, 156.

⁸⁷ Doktrinde Avşar da MÖHUK m.47’nin bir revizyona ihtiyaç duyduğunu ve başka değişiklik önerileriyle beraber madde kapsamına prorogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz: Avşar, 156-157.

3. Çözüm Önerisi 2 - HMK m.17'de Değişiklik Yapılması

Daha önce de ifade edildiği üzere, yerel yetki anlaşmalarını düzenleyen HMK m.17-18 hükümleri, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları ne yazık ki yeterince dikkate alınmadan kaleme alınmış hükümlerdir. İşte bu çözüm önerisi, bu sebeplerle, HMK m.17'nin, bu defa milletlerarası yetki anlaşmaları da gözetilerek güncellenmesini öngörmektedir. HMK m.17'e eklenecek ikinci bir fıkra hükmü ile, ilk fıkrada yerel yetki anlaşmalarının tarafları için aranan kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları için aranmayacağı ifade edilmelidir. Böylelikle bu kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanması ile oluşan ve yukarıda zikredilmiş olan problemler ortadan kalkabilecek ve çözülebilecektir. Aynı zamanda prorogasyon ve derogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının şartları da ilk çözüm önerisinde olduğu gibi tamamen yeknesak bir hale gelmese de en azından birbiri ile biraz daha paralel bir hale gelmiş olacaktır. Bu çözüm esasında Fransa mahkemelerinin içtihatlarında benimsediği prensibin⁸⁸ kanunlaşmış hali olacaktır. Böylelikle, bu çözüm önerisi doğrultusunda HMK m.17'e eklenmesi gereken ikinci fıkra hükmü şu şekilde olmalıdır:

“Birinci fıkrada taraflar bakımından aranan tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı, milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulanmaz.”

4. Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi

HMK m.17'deki kişi şartının Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarına uygulanması ile oluşan problemlerin, çalışmamız kapsamında önerilen bu iki çözüm yönteminden birisinin benimsenmesi ile birlikte ortadan kalabileceği ve çözülebileceği düşünülmektedir. Ancak yine de ilk çözüm önerisindeki MÖHUK m.47 değişikliğinin ikinci çözüm önerisindeki HMK m.17 değişikliğine nazaran daha isabetli olabileceği söylenmelidir. Çünkü ilk çözüm önerisi uygulandığında; prorogasyon ve derogasyon etkili milletlerarası yetki anlaşmalarının şartları tamamen yeknesak bir hale gelmekte, bu da hem karşılaştırmalı hukuk ile uyum içinde olunmasını sağlamakta hem de çalışmamızın konusu dışındaki başka bazı problemlerin de çözülebilmeye imkan vermektedir. Aynı zamanda milletlerarası yetki anlaşmalarının iki etkisi aynı çatı altında aynı kanun maddesinde toplanarak kanuni bir bütünlük de oluşturulmakta ve bu iki etkinin farklı kanunlarda düzenlenmesinin meydana getirdiği dağınıklık ve karışıklık önlenmektedir. Bu durum, Türk hukuku düzenlemelerine uygun bir milletlerarası yetki anlaşması akdetmek isteyen Türk ya da yabancı herkes bakımından da bir kolaylık sağlayacaktır.⁸⁹

Böylelikle nihayetinde; HMK m.17'de yerel yetki anlaşmalarının tarafları bakımından aranan kişi şartının, Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarının tarafları bakımından da aranmasının meydana getirdiği çeşitli prob-

⁸⁸ Bkz. 2.5. Bölüm.

⁸⁹ Avşar, *İrade Serbestisi*, 157.

lemelerin, çalışmamız kapsamında önerdiğimiz iki çözüm yönteminden birisinin benimsenmesi ile çözülebileceğini düşünmekteyiz. Ancak bu çözüm yöntemlerinden de ilkinin uygulanmasının, yukarıda ifade edilen gerekçeler dolayısı ile ikincisinin uygulanmasına nazaran daha doğru, adil ve faydalı olabileceği kanaatindeyiz.

SONUÇ

Türk hukuku düzenlemelerine göre bir milletlerarası yetki anlaşması ile yabancı devlet mahkemelerini aralarındaki uyuşmazlığı görme bakımından yetkilendirmek isteyen tarafların, ilgili milletlerarası yetki anlaşmasının etki doğurabilmesi adına, MÖHUK m.47’deki şartlara riayet etmesi gerekir. Aynı taraflar bir milletlerarası yetki anlaşması ile Türk devleti mahkemelerini yetkilendirmek istediklerinde bu sefer HMK m.17/18’deki şartlara riayet etmek durumunda kalırlar. Bunun sebebi, 47. maddesi dahil MÖHUK’un hiçbir hükmünde Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları ile ilgili bir düzenleme bulunmamasıdır. Hal böyle olunca; Türk mahkemelerine yetki kazandıran milletlerarası yetki anlaşmaları, kaynağını MÖHUK m.40’ın atfıyla HMK m.17/18’de bulur. Bu da Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmaları ile yerel yetki anlaşmalarının etki doğurabilmesi için aranan şartların aynı olduğu anlamına gelir. Milletlerarası yetki anlaşmaları ile yerel yetki anlaşmaları nitelik, işlev ve amaç bakımından birbirinden farklı hukuki kurumlar olduğu için böyle bir sonuç birçok problemi beraberinde getirir. Yerel yetki anlaşmaları için elverişli olan HMK m.17/18’deki şartlar, milletlerarası yetki anlaşması hukuki kurumunun ihtiyaçlarını karşılamaktan ne yazık ki uzaktır. Bu şartlardan taraflarda aranan tacir yahut kamu tüzel kişisi olma şartı belki de en fazla problem meydana getiren husus olmaktadır.

Çalışmamızda Türk mahkemelerini yetkilendiren milletlerarası yetki anlaşmalarının taraflarında bu şekilde kişi şartı aranmasının meydana getirdiği problemler incelenmiş, bu durumun sebebiyet verdiği olumsuzluklar üzerinde durulmuştur. Yerel yetki anlaşmaları bakımından sözleşmedeki zayıf tarafı koruyan bu kişi şartının milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından uygulandığında zayıf tarafı koruyamadığı ve hatta koruyamamakla kalmayıp daha da dezavantajlı bir konuma koyduğu ifade edilmiş, bu sonucun da HMK m.17/18 hükümlerinin düzenleme amacı ile bağdaşmadığı ortaya konmuştur.

Tacir olma şartının milletlerarası yetki anlaşmaları bakımından arandığında meydana gelen problemler zikredildikten sonra bu problemlerin ortadan kalkabilmesi için çalışmamızda iki tane çözüm önerisi sunulmuş olup bu önerilerden birisi benimsendiği takdirde ilgili problemlerin çözülebileceği ifade edilmiştir. Bu önerilerden ilki MÖHUK m.47’de, ikincisi ise HMK m.17’de bir değişiklik yapılmasını önermektedir. Ancak çalışmamızda en nihayetinde; ilk önerinin benimsenmesinin, yani MÖHUK m.47 için önerilen değişikliğin hayata geçirilmesinin daha doğru ve isabetli olabileceği de vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Alangoya, Yavuz. *Medeni Usulün Amacı ve Sosyal Karakteri Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi*. 'Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı V'. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2006.
- Arkan, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024.
- Aşık, İbrahim. 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi', Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.97 (2011): s.11-48.
- Avşar, Melis. *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisinin Belirlenmesinde Tarafların İrade Serbestisi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Bahtiyar, Mehmet. *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023.
- Belgin Güneş, Derya. "Yetki Sözleşmeleri" İstanbul Barosu Dergisi, C:86, S.5 (2012): 197-221.
- Bilgeç, Hakan. "Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi" Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S.3 (2021): 39-68.
- Budak, Ali Cem. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesi" Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, C:8, S.21 (2012/1): 1-25.
- Bolayır, Nur. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmeleri" İstanbul Barosu Dergisi, C:85, S.5 (2011): 131-147.
- Boran Güneysu, Nilüfer. "Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, Özel Sayı (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), (2014): 1067-1089.
- Can, Ozan. "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafları Olarak Tacir" Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:28, S.3 (2012): 237-263.
- Çelikel, Aysel, Erdem, Bahadır. *Milletlerarası Özel Hukuk*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2024.)
- Demirkol, Berk. *Milletlerarası Yetki Anlaşmaları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.
- Doğan, Vahit, Yılmaz, Alper Çağrı, Ayhan İzmirli, Lale. *Milletlerarası Özel Hukuk*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2024.
- Duran, Osman. 'Tarafların ifa yeri anlaşması yaparak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yetki Sözleşmesine İlişkin Hükümlerini Dolanmaları' (2023) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:27, S.1 (2023): 37-68.
- İrge Erdoğan, Burcu. *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Karslı Abdurrahim. *Medeni Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2024.
- Özdemir Kocasakal, Hatice. 'Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Yetki Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklar Açısından Uygulanmasının Yerinde Olup Olmadığının Değerlendirilmesi'. In Sibel Özel, Mustafa Erkan and H.Selin Pürselim (eds), *MÖHUK'ta Reform*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.

- Meraklı Yayla, Deniz. ‘*Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK m.17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili*’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, Özel Sayı (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan) (2014): 1987-2013.
- Özel, Sibel, Erkan, Mustafa, Pürselim, Hatice Selin, Karaca, Hüseyin Akif. *Milletlerarası Özel Hukuk. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.*
- Özgenç, Zeynep. ‘*Brüksel I Bis Tüzüğü Uyarınca Yetki Anlaşmalarının Geçerliliği*’ Public and Private International Law Bulletin, C:37, S.2 (2017): 641-669.
- Pekcanitez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.*
- Poroy, Reha, Yasaman Hamdi, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Sargın, Fügen. *Türk Milletlerarası Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2024.
- Süral, Ceyda. ‘*Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi*’ Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:26, S.100 (2012): 167-216.
- Şanlı, Cemal, Esen, Emre, Ataman-Figanmeşe. İnci. *Milletlerarası Özel Hukuk. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2024.*
- Şanlı, Cemal. *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023.
- Şener, Oruç Hami. *Ticari Uyuşmazlıklarda Ticaret Mahkemelerinin Görev Alanı ve Yetki Sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Tanrıver, Süha. ‘*Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler*’ (2014) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, Özel Sayı (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan) (2014): 459-468.
- Taş Korkmaz, Hülya. ‘*6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi*’ (2013) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C:8, Özel Sayı (2013): 1753-1818.
- Tekinalp, Güloren. *Milletlerarası Özel Hukuk (Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.
- Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2014.
- Ülgen, Hüseyin, Helvacı, Mehmet, Kendigelen, Abuzer, Kaya, Arslan, Nomer Ertan, Füsün. *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul: 12 Levha Yayıncılık, 2015.

Çevrimiçi Kaynaklar

- <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/11-hukuk-dairesi-e-2014-6547-k-2014-9040-t-12-5-2014> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)
- <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c089/tbmm23089050ss0393.pdf> (Erişim Tarihi: 19.05.2025)
- <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2019-177-k-2022-676-t-18-5-2022> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)
- <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2024-170-k-2024-5198-t-22-5-2024> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html#BJNR005330950BJNE150200301>
(Erişim Tarihi: 17.05.2025)

<https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/en> (Erişim Tarihi: 17.05.2025)

<https://french-business-law.com/french-legislation/legitext000006070716-french-code-of-civil-procedure/page/5/> (Erişim Tarihi: 17.05.2025)

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj/eng> (Erişim Tarihi: 17.05.2025)